

Näringsutskottets betänkande

1980/81:54

över proposition 1980/81:130 i vad avser skogsindustrin jämte motioner

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1980/81:130 om industripolitikens inriktning m. m. (industridepartementet) i vad avser frågor rörande skogsindustrin,

dels tre motioner som har väckts med anledning av propositionen,

dels fjorton motioner om skogsindustrifrågor, vilka har väckts under allmänna motionstiden.

Utskottet har tidigare under våren behandlat frågor rörande de båda skogsindustriföretagen Vänerskog AB (NU 1980/81:46) och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NU 1980/81:49).

Propositionen behandlas i sin huvuddel i betänkandet NU 1980/81:64.

Proposition 1980/81:130

Förslag

I propositionen föreslås, såvitt här är i fråga, (1) att riksdagen skall godkänna den inriktning av industripolitiken som föredragande statsrådet har förordat.

Huvudsakligt innehåll

Vissa frågor rörande skogsindustrin behandlas i ett särskilt avsnitt i propositionen (s. 150–158). I detta uttalas att det nu finns anledning att närmare precisera statens roll i skogsindustrins strukturuomvandling under 1980-talet (s. 151). Mot denna bakgrund redogörs för regeringens syn på behovet av statliga insatser inom skogsindustrin i syfte att främja dels regional balans, dels utbudet av virke. Vidare redovisas regeringens syn på frågorna om strukturplaner för skogsindustrin och om råvaruprövningen enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385).

Motionsyrkanden

De motioner som har väckts med anledning av proposition 1980/81:130 och behandlas i detta betänkande är följande:

1980/81:2021 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avser hemställan att riksdagen

14. begär att regeringen snarast framlägger förslag till handlingsprogram för skogsindustrin i enlighet med vad som anges i motionen.

15. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående ett strukturbolag för skogsindustrin,

16. begär att regeringen under våren 1981 för riksdagen redovisar riktlinjer för statlig medverkan i skogsindustrins branschutveckling i enlighet med vad som anförs i motionen.

17. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen förordas angående insatser för att främja vidareförädlingen inom sågverksindustrin.

1980/81:2076 av Jörn Svensson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen omgående inleder överläggningar med Munksjö AB om ett statligt övertagande av virkesfabriken i Vaggeryd.

1980/81:2078 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen med avslag på regeringens hemställan under punkt 1 i proposition 1980/81:130 [i vad avser skogsindustrin] beslutar förorda riktlinjer för industripolitiken i enlighet med vad som anförs i denna motion och i motion 1980/81:806.

De motioner från allmänna motionstiden som behandlas i detta betänkande är följande:

1980/81:479 av Ingvar Svanberg (s) och Curt Boström (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av initiativ för att snabbt få i gång vidareförädlingsprojektet vid ASSI:s anläggningar i Norrbotten,

1980/81:847 av Raul Blücher (vpk), såvitt avser hemställan att riksdagen

1. uttalar att utarbetandet av regeringens aviserade helhetsplan för skogsindustrins framtid bör bedrivas med målsättningen att arbetsstyrkan ej skall minska,

2. hos regeringen hemställer om åtgärder som förhindrar att nu beslutade och planerade nedläggningar och inskränkningar får gå i verkställighet innan riksdagen har tagit ställning till regeringens aviserade helhetsplan för skogsindustrins framtid.

1980/81:851 av Eric Holmqvist m. fl. (s), såvitt avser hemställan (8) att riksdagen hos regeringen hemställer om snara åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Östanå pappersbruk,

1980/81:1031 av Marianne Karlsson (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att resurser för vidareförädling av plywoodindustrins produkter prioriteras och att branschens råvaruförsörjning tryggas.

1980/81:1032 av Bertil Måbrink (vpk), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen snarast inför riksdagen redovisar ett förslag om att förlägga ett träkemiskt forskningsinstitut till Söderhamnsregionen,

1980/81:1049 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande åtgärder mot onödig blekning av pappersprodukter,

1980/81:1050 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om skyndsamt förslag till omfördelning av transportkostnader enligt vad som anförts i motionen,

1980/81:1104 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen hemställer att regeringen tar upp överläggningar med förpackningsindustrin som syftar till en överenskommelse om att papper och papp för förpackningsändamål skall vara oblekt,

1980/81:1405 av Arne Nygren m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om behov av snabba näringspolitiska insatser i Västerbottens inlandskommuner [i vad avser skogsindustrin],

1980/81:1414 av Olle Östrand (s), såvitt avser hemställen att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av

1. att Stora Kopparberg/Bergvik erhåller tillstånd att bygga ett LWC-pappersbruk inom Söderhamns kommun,

3. att den totala massaproduktionen inom Söderhamns kommun skall behållas på nivån 450 000 årston,

1980/81:1468 av Sven Aspling m. fl. (s), såvitt avser hemställen att riksdagen

6. beslutar inrätta en särskild forskningsstation vid Rikssågverksskolan i Skoghall,

7. begär att regeringen framlägger detaljerade förslag rörande den under punkten [6] förordade verksamhetens organisation, dimensionering och finansiering enligt riktlinjer som angivits i motionen,

1980/81:1787 av Bertil Måbrink (vpk) och Lars-Ove Hagberg (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning som gör en samhällsekonomisk utvärdering av det i motionen anförda utvecklingsalternativet för Hammarby sulfitfabrik,

1980/81:1789 av Bertil Måbrink m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till en statlig satsning på ett utvecklingsbolag för återvinningsteknik, förlagt till Fridafors,

1980/81:1800 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om skyndsamt förslag till en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin,

2. uttalar

a) att den övergripande riktlinjen för framtidens skogsindustripolitik bör vara satsning på ökad vidareförädling av de svenska skogsprodukterna,

b) att skogsindustripolitiken bör innebära en satsning på pappersindustrins utbyggnad och på utbyggnaden av hyvlerier vid exportsågverken,

c) att massaindustrins nuvarande maximala virkesförbrukningskapacitet ej får öka,

d) att målsättningen för satsningen på träkemisk forskning och utveckling under 1980-talet bör vara att den träkemiska industrin skall förädla minst 5 % av det svenska industrivirket i mitten på 1990-talet,

3. hos regeringen hemställer

a) om förslag till hur den i motionen föreslagna utbyggnaden av sågverksindustrin skall genomföras,

b) om förslag till en statlig satsning på forskning och utveckling av träkemin och på träkemiska produkter under 1980-talet,

c) om förslag till en statlig satsning på vidareförädling av rayonfibrer till kläder och andra textilier under 1980-talet,

d) om tillsättande av regionala arbetsgrupper på länsnivå som får i uppdrag att utarbeta regionala utvecklingsplaner för skogsindustrin i enlighet med de av riksdagen uttalade målsättningarna för skogsindustripolitiken,

e) om att söka träffa bilaterala handelsavtal med de oljeexporterande länderna om export av bl. a. svenska skogsindustriprodukter,

f) om att skyndsamt skapa ett effektivt samordningsorgan för svensk export av trävaruprodukter till de oljeexporterande länderna och för marknadsföring av sådan export,

g) om att i avvaktan på en av riksdagen fastställd nationell utvecklingsplan för skogsindustrin förhindra nedläggningar av större arbetsplatser inom skogsindustrin och träförädlingsindustrin,

h) om att i den mån nedläggningar aktualiseras innan riksdagen fastställt en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin tillsätta utredning i enlighet med vad som anförs i motionen, med uppdrag att utvärdera de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av olika utvecklingsalternativ för den berörda arbetsplatsen,

i) om förslag utifrån de utredningar enligt punkt 3 h som kan ha genomförts i samband med att riksdagen beslutar om en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin,

j) om att förslag om särskilt investeringsstöd för virkesterminaler för sortering i såg-, kok- och brännvedssortiment bör utarbetas, varvid kommunerna bör ges ett stort inflytande över dessa terminaler.

Motionerna behandlas i övrigt enligt följande:

motion	betänkande
1980/81:847	NU 1980/81:43, 1980/81:44
1980/81:1405	NU 1980/81:43, 1980/81:58, 1980/81:60
1980/81:1414	NU 1980/81:60
1980/81:1468	NU 1980/81:43, 1980/81:64
1980/81:2021	JoU 1980/81:25, NU 1980/81:60
1980/81:2078	NU 1980/81:64

Vissa uppgifter om skogsindustrin

Skogsindustrin omfattar delbranscherna massa- och pappersindustri, sågverksindustri och skivindustri. Totalt var år 1979 ca 87 000 personer sysselsatta inom branschen. På många orter är ett skogsindustriföretag den helt dominerande arbetsplatsen. Större delen av skogsindustrins produktion exporteras, och branschen är i hög grad beroende av den internationella ekonomiska utvecklingen. Skogsindustriprodukter svarar för ca 20 % av Sveriges totala export.

Utförligare uppgifter om skogsindustribranschen har redovisats av utskottet i ett betänkande våren 1980 (NU 1979/80:47). De uppgifterna byggde på promemorian (Ds I 1979:5) Skogsindustrins nuläge och utvecklingsmöjligheter.

Förluster under åren 1976–1978 medförde för vissa företag och företagsgrupper, speciellt inom skogsägarrörelsen, en akut kris. Betydande belopp har anslagits av riksdagen i syfte att lösa likviditetsproblem och underlätta branschens strukturomvandling. Här kan erinras om att riksdagen våren 1978 beslöt om statliga garantier för lån till skogsindustrin inom en medelsram av 900 milj. kr. (prop. 1977/78:123, NU 1977/78:74, rskr 1977/78:360) och om ett lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (Ncb) – med villkorlig återbetalningsskyldighet – av 400 milj. kr. (prop. 1977/78:180, NU 1977/78:74, rskr 1977/78:360). Ett år senare beslöt riksdagen att efterge nämnda lån till Ncb samt att teckna aktier i detta företag och i Södra Skogsägarna AB till ett sammanlagt belopp av 1 100 milj. kr. (prop. 1978/79:150 bil. 2 mom. 12, prop. 1978/79:207, NU 1978/79:61, rskr 1978/79:451). Genom sistnämnda beslut blev staten majoritetsägare i Ncb med 74 % av aktierna och minoritetsägare i Södra Skogsägarna AB med 40 % av aktierna. Våren 1979 anslog riksdagen vidare 500 milj. kr. som förlagslån till domänverket. Detta lån var avsett att möjliggöra markköp som kunde medverka till att konsolidera skogsindustriföretagens finansiella ställning (prop. 1978/79:125 bil. 11 punkt 7, NU 1978/79:54 punkt 9, rskr 1978/79:447).

I betänkandet NU 1980/81:46 (s. 5) har utskottet nyligen redovisat statliga ekonomiska åtaganden vad gäller Vänerskog AB till ett belopp av

sammanlagt 344 milj. kr. På förslag av utskottet har riksdagen vidare bifallit ett regeringsförslag om finansiell rekonstruktion av Ncb och sålunda anslagit ytterligare 300 milj. kr. för aktieteckning i Ncb och 100 milj. kr. som lån till företaget (prop. 1980/81:98, NU 1980/81:49, rskr 1980/81:282).

Uppgifter i anslutning till vissa motionsförslag

Handlingsprogram för skogsindustrin, m. m.

Motioner

Svensk skogsindustri är till övervägande delar rationell och internationellt konkurrenskraftig, anförs i motion 1980/81:2021 (s). För att branschens konkurrenskraft även framdeles skall kunna hållas på en tillräckligt hög nivå måste tillverkningen fortlöpande anpassas till de förändringar som sker i den internationella efterfrågan, uttalar motionärerna. De anför vidare att vidareförädlings- och integrationsgraden måste ökas, att anläggningarna måste moderniseras fortlöpande och att satsningar måste ske på forskning och utvecklingsarbete. Skogsindustrins utveckling kommer sålunda att ställa stora krav på företagen och på samhället. För socialdemokraterna och de anställdas organisationer är det en självklarhet att denna utveckling inte helt kan få bestämmas av de enskilda företagen och ske på deras villkor, säger motionärerna och slår fast att planeringen för framtiden måste ske i samverkan mellan samhället, företagen och de anställda.

Motionärerna återger med instämmande ett uttalande i propositionen (s. 156) att staten bör ingripa då företagens agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt. Den totala avsaknaden i propositionen av konstruktiva förslag om hur samhället skall delta i och påverka skogsindustrins utveckling visar emellertid, anför de, klart och tydligt att regeringens tal om samhällsekonomiska överväganden är tomma ord. Motionärernas slutsats är att riksdagen bör begära att regeringen omedelbart tar initiativ till en "ramplanering" för svensk skogsindustri. Planeringsarbetet, som bör göras tillsammans med företagen och de anställdas organisationer, bör enligt motionärerna resultera i ett förslag till "handlingsprogram" för skogsindustrin och redovisas för riksdagen. En första redovisning bör ske redan i år, varvid den dock får begränsas till frågan hur det långsiktiga planeringsarbetet skall organiseras och genomföras samt hur den planerade utvecklingen skall initieras och styras. Frågor som därvid bör beaktas är enligt motionärerna behovet av ett system för fortlöpande information rörande bl. a. marknadsutvecklingen, planerade strukturförändringar, lönsamhet och kapitalbehov samt råvaruförsörjningen.

Som grund för arbetet med ett handlingsprogram anför motionärerna i huvudsak följande. Det måste ske en ökad samordning och samverkan rörande de stora, övergripande besluten, t. ex. i vad avser nedläggningar,

kapacitetsinskränkningar, kapacitetshöjande investeringar och förändringar i produktionsinriktningen. Någon detaljplanering är det sålunda inte fråga om. Sådana statliga åtgärder som diskuteras i proposition 1980/81:130 (s. 156) – att staten skulle utarbeta detaljerade planer för branschens utveckling och sedan genomdriva dessa – saknar helt aktualitet. En statlig detaljplanering av det slaget är olämplig, eftersom det är bland företagen och deras anställda som det finns kunskaper om marknadsutveckling, konkurrensförhållanden, produktionsteknik etc.

I motion 1980/81:1800 föreslår vänsterpartiet kommunisterna att riksdagen skall begära att regeringen skyndsamt lägger fram ett förslag till en "nationell utvecklingsplan" för skogsindustrin. Mot bakgrund av de stora skillnaderna mellan olika regioner är det enligt motionärerna viktigt att en sådan nationell plan delas upp i ett antal regionala utvecklingsplaner.

Tidigare behandling i riksdagen, m. m.

För att skaffa underlag för statsmakternas bedömningar av skogsindustrins framtida utveckling påbörjade man i början av år 1976 ett omfattande utredningsarbete inom industridepartementet. Under de närmast följande åren avtog riksdagen vid flera tillfällen motioner med förslag om att regeringen skulle uppmanas lägga fram "handlingsprogram" eller liknande för skogsindustrin.

Resultatet av industridepartementets utredningsarbete redovisades år 1979 i promemorian (Ds I 1979:5) Skogsindustrin – nuläge och utvecklingsmöjligheter.

I promemorian anges (s. 38) att denna syftar till att redovisa nuläge och utvecklingsmöjligheter för olika delar av svensk skogsindustri. De grundläggande problem som branschen har att möta under 1980-talet analyseras. På vissa områden anges möjliga lösningar och förslag till handlingslinjer. Rapporten innehåller, sägs det vidare, inte någon övergripande plan eller strukturplan. Det redovisade materialet är avsett att utgöra underlag vid beslut som berör skogsindustrins framtid inom företag, organisationer och offentliga myndigheter.

I en socialdemokratisk partimotion våren 1979 krävdes att ett samlat handlingsprogram snarast skulle föreläggas riksdagen. Näringsutskottet avstyrkte förslaget med hänvisning till uttalanden som hade gjorts av regeringen i proposition 1978/79:207 om förvärv av aktier i Södra Skogsägarna AB och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Utskottet anförde bl. a. följande:

Av propositionen framgår att det arbete som har påbörjats på att söka finna strukturlösningar över ägargränserna inom skogsindustrin skall fortsätta. Industriministern uttalar att regeringen kommer att aktivt delta i detta

arbete genom bl. a. den särskilda förhandlingsgrupp som har tillkallats för detta ändamål. Underlag för en bedömning av möjliga utvecklingsalternativ inom skogsindustrin föreligger i den ovan nämnda utredningen om skogsindustrins utveckling och remissinstansernas yttranden.

Häremot reserverade sig det socialdemokratiska partiets företrädare i utskottet. Riksdagen följde utskottet.

I december 1979 besvarade industriminister Nils Åsling en interpellation (1979/80:62) av Sven Lindberg (s). Denne hade frågat bl. a. om regeringen var beredd att ta initiativ till en ramplanering för den framtida strukturomvandlingen inom skogsindustrin där statens och de enskilda skogsägarnas intressen, som gemensamma företagsägare, skulle tas till vara. I sitt svar på denna fråga anförde industriministern bl. a. följande (RD 1979/80:55 s. 177):

Den svenska skogsindustrin måste även fortsättningsvis genomgå en successiv omstrukturering. En sådan process innebär ofrånkomligt tillväxt inom vissa delar av branschen och för vissa företag och tillbakagång för andra. Detta är helt nödvändigt för att skogsindustrin skall kunna upprätthålla och stärka den internationella konkurrenskraft som är avgörande för branschens långsiktiga överlevnad. Vidare måste skogsindustrins fortsatta utveckling inriktas på ökad vidareförädling medan de direkt råvarukrävande delarna av branschen inte kan tillåtas expandera totalt sett.

Vad gäller de nedläggningar inom skogsindustrin som under senare tid har aktualiserats är det min principiella uppfattning att produktionsenheter som inte kan bedömas som långsiktigt livskraftiga måste tas ur drift. Företagens resurser måste i stället inriktas på enheter som är lönsamma och utvecklingsbara. Ett sådant synsätt måste vara vägledande även för framtiden. Vad gäller NCB och Södra Skogsägarna, där staten och skogsägarna är gemensamma ägare, måste självfallet samma principiella synsätt gälla. Dessa två företag har genom riksdagens beslut 1979 anvisats ekonomiska ramar för de strukturåtgärder som skall leda till en godtagbar lönsamhet.

Vad gäller den expansiva delen i strukturomvandlingen, dvs. utbyggnader, har regeringen redan nu möjlighet att dels med regionalpolitiska medel, dels inom ramen för 136 a § byggnadslagen påverka skogsindustrins utbyggnad. Som jag har framhållit i andra sammanhang kan det emellertid finnas skäl att närmare överväga de framtida formerna för statsmaktens medverkan i denna utvecklingsprocess. Detta gäller inte minst de större utbyggnader som kommer under 1980-talet.

F. n. arbetar vi med dessa frågor inom industridepartementet. I detta arbete ingår som en naturlig del överläggningar med företrädare för såväl branschen som de fackliga organisationerna.

I flera motioner våren 1980 föreslogs att ett handlingsprogram skulle upprättas för massa- och pappersindustrin och sågverksindustrin med riktlinjer för statens medverkan i branschutvecklingen. Näringsutskottet avstyrkte motionerna och uttalade bl. a. följande (NU 1979/80:47 s. 36 f.):

Det är uppenbart att skogsindustrin nu står inför en besvärlig omställningsperiod. En omstrukturering av branschen är påkallad för att skogsindustrin skall kunna upprätthålla och stärka sin konkurrenskraft internationellt. Att så kan ske är nödvändigt om branschens förmåga att överleva på lång sikt skall kunna tryggas. En konsekvens kan därvid bli att sådana produktionsenheter som inte bedöms vara livskraftiga successivt måste avvecklas. Utskottet vill emellertid understryka att omställningsprocessen inte bör uppfattas negativt. Den innebär att man syftar framåt och inriktar produktionen på lönsamma och utvecklingsbara områden. Ökad vidareförädling av skogsråvaran är ett viktigt inslag.

Av redogörelsen i det föregående (s. 21) framgår att flera skogsindustri-företag har planer på en utbyggnad av vissa anläggningar. De råvarukrävande delarna av branschen kan emellertid inte tillåtas att expandera totalt sett. För att tillgängliga resurser skall användas optimalt bör förändringar inom branschen naturligen komma till stånd i nära samarbete mellan företagen, de fackliga organisationerna och samhället. Ett sådant samarbete pågår också inom det särskilda branschråd för skogsindustrin som är knutet till industridepartementet. Mot bakgrund av industriministerns nyss refererade interpellationssvar konstaterar utskottet att frågor som rör skogsindustrins utveckling nogga följs inom regeringskansliet. Utskottet delar industriministerns uppfattning att det kan finnas skäl att närmare överväga formerna för statsmakternas roll i branschens strukturförändring. Ett övergripande handlingsprogram av det slag som motionärerna förespråkar synes dock inte vara påkallat.

I en socialdemokratisk reservation stöddes däremot tanken på en handlingsplan. Reservanterna anförde bl. a. följande (NU 1979/80:47 s. 45):

En positiv utveckling inom skogsindustrin torde inte kunna säkras utan en fortsatt strukturomvandling av branschen. Förändringarna måste syfta till att åstadkomma en långsiktig balans mellan råvarutillgång och industrikapacitet och ett bättre utnyttjande av skogsråvaran. Förädlingsgraden i skogsindustrin måste höjas. Detta kommer att kräva betydande insatser av kapital. En omställning enligt dessa riktlinjer kan i vissa fall komma att medföra svårigheter för de anställda liksom för berörda orter och regioner. Men det är viktigt att påpeka att en strukturomvandling också – och kanske framför allt – måste betyda utveckling och satsningar på framtiden. Det är därför viktigt att samhället, de anställda och företagen gemensamt planerar för den framtida utvecklingen.

Regeringens åtgärder för skogsindustrin har i huvudsak varit av kortsiktig natur. En samordnad planering av åtgärderna saknas. Branschens problem – inte minst de långsiktiga – är nu sådana att ett näringspolitiskt program för skogsindustrin snarast måste utformas. Detta innebär inte en detaljplanering för de enskilda företagen. Däremot bör en ökad samordning och samverkan rörande de övergripande besluten komma till stånd. Detta handlingsprogram kommer naturligen även att omfatta sågverksindustrin. Resultatet av industriverkets utredning av denna branschs framtida omställning och fortsatta utveckling kommer naturligen att ingå som en viktig del i utformningen av programmet för denna industri.

Riksdagen beslöt enligt utskottets förslag.

Strukturbolag

Motion

I motion 1980/81:2021 (s) anfördes att det även i framtiden kommer att krävas finansiella resurser från samhällets sida för att trygga en positiv utveckling inom skogsindustrin. Motionärerna erinrar om att socialdemokraterna vid flera tidigare tillfällen har föreslagit att statsmakternas deltagande i branschutvecklingen skall ske genom ett statligt strukturbolag. Enligt motionärerna bör riksdagen nu uttala att ett sådant bolag bör utgöra ett väsentligt inslag i det förslag till statlig medverkan i skogsindustrins strukturutveckling som regeringen bör lägga fram.

Tidigare behandling i riksdagen

Näringsutskottet (NU 1978/79:61) behandlade våren 1979 förslag i tre motioner om inrättande av ett strukturbolag. Motionerna var väckta av företrädare för resp. det socialdemokratiska partiet och centerpartiet. Gemensamt för de tre motionerna var uppfattningen att det fanns behov av ett strukturbolag för att förvalta statens aktier i Ncb och Södra Skogsägarna samt för att följa upp de statliga insatserna i dessa företag. Däremot förelåg det stora skillnader mellan motionerna i fråga om strukturbolagets uppgifter.

Inrättande av ett strukturbolag såsom förvaltningsorgan direkt under regeringen tillstyrktes av utskottet, vars ställningstagande dikterades av de socialdemokratiska ledamöterna, och i en reservation av centerpartiets representanter. Enligt utskottsmajoriteten skulle en primär uppgift för bolaget vara att utarbeta en strukturplan. Centerpartiets uppfattning var att bolaget skulle förvalta statens aktier i kooperativa företag oavsett branschriktning och att det inte skulle spela någon aktiv roll i utformningen av statens insatser på det skogsindustriella området. Riksdagen beslöt i enlighet med en reservation av moderata samlingspartiets och folkpartiets representanter att avvisa förslagen om strukturbolag.

På förslag av näringsutskottet avvisade riksdagen förra året ett socialdemokratiskt motionsyrkande om inrättande av ett strukturbolag. Utskottet (NU 1979/80:47 s. 40) anförde att det kunde finnas skäl att närmare överväga formerna för statsmakternas roll i olika branschers förändring. Inrättande av ett strukturbolag enligt motionärernas förslag skulle, sade utskottet, medföra att staten på ett genomgripande sätt skulle styra branschens utveckling, något som utskottet inte ansåg vara motiverat.

De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet underströk i en reservation (NU 1979/80:47 s. 46 f.) att det föreslagna strukturbolaget skulle kunna spela en viktig roll genom att kanalisera tillgängliga resurser till de delar av skogsindustribranschen som är framtidsinriktade och expansiva.

Utskottet

Inledning

Skogsindustrin – massa- och pappersindustri, sågverksindustri och skivindustri – är starkt exportinriktad. I motsats till många andra branscher med stor export innehåller skogsindustrins produkter en mycket liten andel av importerade insatsvaror. Branschens betydelse för svensk ekonomi illustreras bl. a. av det faktum att inte mindre än ca 20 % av Sveriges totala export utgörs av produkter från skogsindustrin.

Som helhet betraktad är skogsindustrin f. n. en framgångsrik bransch. En rad problem både av kortsiktig och av långsiktig natur finns emellertid. Till de kortsiktiga hör den bristande lönsamheten i vissa företag, sysselsättnings-svårigheter i anslutning till aktuella strukturförändringar samt industrins råvaruförsörjning under den närmaste tiden. Till de långsiktiga hör bl. a. den framtida balansen mellan industrikapacitet och råvarutillgång, produktionsinriktningen och utvecklingen av förädlingsgraden. Möjligheterna att finna lösningar och säkra branschens utveckling är av vital betydelse för den svenska ekonomin.

Utskottet har tidigare i år tagit upp två ärenden som båda gällt större företag inom skogsindustrin, nämligen Vänerskog AB (NU 1980/81:46) och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NU 1980/81:49). Dessutom behandlar utskottet frågor kring skogsråvarans roll i energiproduktionen i betänkandet NU 1980/81:60.

I det nu föreliggande betänkandet behandlar utskottet dels det avsnitt i proposition 1980/81:130 om industripolitikens inriktning m. m. där vissa frågor rörande skogsindustrin tas upp, dels återstående motionsyrkanden om skogsindustrin. Motion 1980/81:2078 (vpk) utmynnar i ett yrkande om avslag på propositionen i dess helhet, sålunda också avsnittet om skogsindustrin. Utskottet avstyrker motionsyrkandet. Från samma håll har i två andra motioner framförts en rad förslag rörande skogsindustrin vilka utskottet behandlar i det följande.

Statens roll i skogsindustrins strukturomvandling

Enligt propositionen (s. 151) är det två förhållanden som gör att utvecklingen inom skogsindustrin bör följas med särskild uppmärksamhet, nämligen den regionala betydelsen och den begränsade råvarutillgången. Det är med utgångspunkt i dessa förhållanden som statens huvudsakliga uppgifter i skogsindustrins strukturomvandling kan preciseras, sägs det i propositionen, varefter regeringen anger två konkreta mål för sin politik. Dessa mål är att främja regional balans och att främja utbudet av virke: De medel som används är enligt propositionen temporära stimulans- och stödåtgärder, det regionalpolitiska stödet, prövningen enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385, nu gällande lydelse 1976:213) av industriella nyanläggningar och utvidgningar samt utövandet av ägarfunktion i de fyra stora

skogsindustriföretagen AB Statens Skogsindustrier (ASSI), domänverket, Ncb och Södra Skogsägarna AB. Härefter förs i propositionen ett kortfattat resonemang kring skogsindustrin från regionalpolitisk synpunkt och lämnas en redogörelse för de förslag till åtgärder för att på kort sikt förbättra virkesförsörjningen som regeringen har lagt fram i propositionerna 1980/81:118 och 1980/81:136. Dessa – vissa skattelättnader och stöd till återväxtåtgärder – har nyligen beslutats av riksdagen (SkU 1980/81:44, rskr 1980/81:285 resp. JoU 1980/81:25, rskr 1980/81:295). Vidare omtalas att regeringen avser att lägga fram förslag för riksdagen beträffande prövningen av träfiberförbrukande verksamheter enligt 136 a § byggnadslagen.

I ett särskilt avsnitt (s. 155–157) redogör regeringen för sin syn på frågan om strukturplaner för skogsindustrin. Därvid uttalas att det i vårt ekonomiska system är företagen som har det huvudsakliga ansvaret för att industristrukturen utvecklas så att konkurrenskraften successivt stärks. Det decentraliserade beslutsfattande som marknadsekonomin innebär är enligt propositionen det bästa sättet att säkerställa en konkurrenskraftig industristruktur. Regeringen anser att företagen som hittills bör ta på sig detta ansvar genom att på egen hand utarbeta strukturplaner eller på något annat sätt.

I vissa fall kan det emellertid, sägs det också i propositionen, hända att resultatet av företagets strukturarbete inte står i överensstämmelse med de övergripande samhälleliga målsättningarna, t. ex. i vad gäller den regionala balansen. Statsmakterna kan givetvis inte avhända sig möjligheten att i sådana situationer med regionalpolitiska och andra befintliga medel påverka utvecklingen i önskad riktning, anförs det. Utvecklingen inom branschen behöver därför bevakas kontinuerligt. Denna bevakning sker dels inom industridepartementet – bl. a. genom kontakter med enskilda företag (genom lokaliseringssamrådet) och inom ramen för skogsbranschrådets arbete – dels inom statens industriverk. Staten har också god inblick i branschens utveckling genom det relativt omfattande statliga ägandet, framhålls det även i propositionen.

En rad invändningar redovisas i propositionen mot tanken att staten skulle utarbeta detaljerade planer för branschens utveckling och sedan genomdriva dessa. Sammanfattningsvis, slås det fast, bör staten inte ta över ansvaret för strukturutvecklingen inom skogsindustrin. Strukturarbetet inom branschen sköts bäst av företagen själva i samråd med de anställda. Statens uppgift bör enligt propositionen vara att noga följa utvecklingen inom branschen med möjlighet att ingripa då företagets agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt.

Den socialdemokratiska partimotionen 1980/81:2021 innehåller kritik mot det nyss refererade avsnittet i propositionen. Motionärerna hävdar att tanken på en detaljplanering av den innebörd som regeringen vänder sig mot inte har många förespråkare och att argumentationen därför är ett slag i luften. Motionärerna menar att det måste ske en ökad samordning och samverkan mellan samhället, företagen och de anställda rörande de stora,

övergripande besluten av typ nedläggningar, kapacitetsneddragningar, kapacitetshöjande investeringar och förändringar i produktionsinriktningen. Enligt motionärerna bör riksdagen begära att regeringen snarast lägger fram ett förslag till handlingsprogram för skogsindustrin i enlighet med vad som anges i motionen. De vill vidare att regeringen redan under våren 1981 skall redovisa för riksdagen hur det långsiktiga planeringsarbetet skall organiseras och genomföras och hur den planerade utvecklingen skall initieras och styras.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i motion 1980/81:1800 att riksdagen skall begära att regeringen skyndsamt lägger fram ett förslag till en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin. På länsnivå bör enligt motionärerna tillsättas regionala arbetsgrupper med uppgift att utarbeta regionala utvecklingsplaner för skogsindustrin. I motionen, liksom också i motion 1980/81:847, föreslås vidare att riksdagen skall begära att regeringen förhindrar nedläggningar av större arbetsplatser inom skogsindustrin i avvaktan på att en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin fastställs. Enligt motion 1980/81:847 bör riksdagen också uttala att ett mål för planeringen bör vara att arbetsstyrkan inom skogsindustrin ej skall minskas. Motion 1980/81:1800 (vpk) innehåller vidare förslag om att regeringen, i den mån frågor om nedläggningar aktualiseras, skall låta utvärdera de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av olika utvecklingsalternativ och lägga fram förslag i aktuella ärenden för riksdagen.

Utskottet har inga erinringar mot vad som anförs i propositionen om att statliga insatser i skogsindustrins strukturomvandling huvudsakligen skall syfta till att främja regional balans och till att främja utbudet av virke. De argument mot statliga strukturplaner som redovisas i propositionen är också enligt utskottets mening välgrundade.

Slutsatsen är sålunda att staten inte bör ta över ansvaret för strukturomvandlingen inom skogsindustrin. Strukturarbetet inom branschen sköts bäst av företagen själva i samråd med de anställda. I vissa fall kan det vara ändamålsenligt att företagen gemensamt och i samråd med de anställda arbetar fram en plan för hur detta arbete skall ske.

Statens uppgift bör vara att noga följa utvecklingen inom branschen med möjlighet att ingripa då företagens agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt. Staten har i sådana fall flera styrmedel till förfogande, såsom temporära stimulans- och stödåtgärder, det regionalpolitiska stödet och prövningen enligt 136 a § byggnadslagen av industriella nyanläggningar och utvidgningar. Till detta kan läggas ägarfunktionen i de båda helägda skogsindustriföretagen ASSI och domänverket, i det majoritetsägda Neb och i det minoritetsägda Södra Skogsägarna.

Av vad utskottet här anfört följer att utskottet inte ansluter sig till förslaget i motion 1980/81:2021 (s) att riksdagen skulle uppmana regeringen att utarbeta ett handlingsprogram för skogsindustrin. Också förslagen i motion

1980/81:1800 (vpk) om nationella och om regionala utvecklingsplaner för skogsindustrin avstyrks. De ger enligt utskottets mening uttryck för en övertro på statens förmåga att ta över ansvaret för skogsindustrins strukturomvandling. Av samma skäl avstyrker utskottet även förslagen att riksdagen skulle göra uttalanden om förhindrande av nedläggningar av större arbetsplatser inom skogsindustrin (motionerna 1980/81:847 och 1980/81:1800), om att ett mål för planeringen inom skogsindustrin skulle vara att arbetsstyrkan ej minskas (motion 1980/81:847) och om att vissa samhälls-ekonomiska utredningar bör komma till stånd (motion 1980/81:1800).

Strukturbolag

Motion 1980/81:2021 (s) innehåller ett förslag om inrättande av ett statligt strukturbolag för skogsindustrin. Motionärerna anser att inrättande av ett sådant bör utgöra en väsentlig beståndsdel i det förslag till handlingsprogram för skogsindustrin som regeringen bör lägga fram.

Motionsyrkanden av motsvarande innebörd har avslagits av riksdagen åren 1979 och 1980.

Som utskottet påpekade förra året (NU 1979/80:47 s. 40) har omstruktureringen av branschen inneburit stora statliga insatser. Innevarande år har riksdagen anslagit väsentliga belopp för att möjliggöra omstruktureringar inom Vänerskog AB och Ncb. Utskottet har i det föregående anslutit sig till den syn på statens uppgift när det gäller skogsindustrins strukturomvandling som regeringen har redovisat i proposition 1980/81:130. Förslaget i motion 1980/81:2021 (s) att ett statligt strukturbolag skulle inrättas är inte förenligt med utskottets grundsyn på statens roll. Därför avstyrker utskottet motionen i denna del.

Vidareförädling, forskning och utveckling

Både i motion 1980/81:2021 (s) och i motion 1980/81:1800 (vpk) understryks att syftet med den föreslagna planeringen är att främja en ökad vidareförädling av skogsindustrins produkter och en ökad satsning på forskning och utveckling.

I den sistnämnda motionen föreslås att riksdagen skall uttala att den övergripande riktlinjen för framtidens skogsindustripolitik bör vara satsning på ökad vidareförädling av de svenska skogsprodukterna och att skogsindustripolitiken bör innebära en satsning på pappersindustrins utbyggnad och på utbyggnaden av hyvlerier vid exportsågverken. I samma motion föreslås också att riksdagen i ett uttalande skall ange ett visst mål för satsning på träkemisk forskning och utveckling under 1980-talet. Vidare föreslår motionärerna att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till en statlig satsning på detta område och på vidareförädling av rayonfibrer till kläder och andra textilier under 1980-talet. Ett förslag om att ett träkemiskt

forskningsinstitut skall förläggas till Söderhamnsregionen finns i motion 1980/81:1032.

Utskottet vill understryka vikten av att skogsindustriföretagen ägnar största uppmärksamhet åt frågor rörande vidareförädling samt forskning och utveckling. Något särskilt uttalande av riksdagen enligt de nyss refererade förslagen i motion 1980/81:1800 (vpk) finner utskottet dock inte anledning att förorda. Inte heller kan utskottet tillstyrka att riksdagen skulle göra ett sådant uttalande till förmån för ett träkemiskt forskningsinstitut i Söderhamnsregionen som föreslås i motion 1980/81:1032.

Flera motioner innehåller förslag som avser utbyggnad av olika anläggningar i syfte att bl. a. öka graden av vidareförädling vid dessa.

I motion 1980/81:479 erinras om riksdagens beslut år 1978 att anslå 550 milj. kr. för bl. a. utbyggnad av massproduktion vid ASSI:s anläggningar i Karlsborg, Norrbottens län (prop. 1978/79:25 bil. 11 punkterna 8 och 9. NU 1978/79:16, rskr 1978/79:122). Denna investering är nu avslutad. Motionärerna vill att riksdagen skall uppmana regeringen att ta initiativ i syfte att få i gång vidareförädlingsprojekt såväl vid Karlsborg som vid ASSI:s övriga anläggningar i Norrbotten.

Betydelsen av ökad satsning på vidareförädling inom skogsindustribranschen har påpekats av utskottet i det föregående. Det kan emellertid inte vara riksdagens eller regeringens sak att uppmana ett företag att göra en viss investering. I stället måste det ankomma på företagsledning och styrelse att utifrån kommersiella bedömningar ta de initiativ som behövs. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1980/81:479.

Motion 1980/81:1414 innehåller ett förslag om att riksdagen skulle begära att Stora Kopparberg/Bergvik erhåller sökt tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen att bygga ett LWC-pappersbruk inom Söderhamns kommun.

Utskottet avstyrkte våren 1980 en motion av samma innebörd (NU 1979/80:47) och hänvisade därvid till att frågan om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen till utbyggnad av ifrågavarande LWC-pappersbruk vid den tidpunkten övervägdes inom regeringen. Utskottet har nu erfarit att bolaget i april i år har informerats om att den dåvarande regeringen var beredd att i positiv anda pröva ansökan ifall driften kunde påbörjas inom en femårsperiod. Något åtagande med den innebörden har emellertid inte erhållits från bolaget. Frågan är därför föremål för vidare överväganden inom regeringskansliet. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet att riksdagen skulle göra något uttalande i frågan.

I motion 1980/81:1414 föreslås också att riksdagen skall uttala att den totala massproduktionen inom Söderhamns kommun skall behållas på nivån 450 000 årston. Utskottet anser inte att riksdagen skall uttala sig om vilken inriktning eller nivå den industriella verksamhet skall ha som bedrivs

inom en viss kommun. Därför avstyrker utskottet motionen också i denna del.

En forskningsstation bör inrättas vid Rikssågverksskolan i Skoghall, anfördes det i motion 1980/81:1468. Motionärerna räknar med investeringskostnader om ca 2 milj. kr. och årliga driftskostnader om ca 1,5 milj. kr. De vill att regeringen snarast skall lägga fram ett förslag om forskningsverksamhetens organisation, dimensionering och finansiering.

Motionsyrkanden av samma innebörd väcktes också våren 1980. De förslagen avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen i samband med behandlingen av proposition 1979/80:110 om en träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå. I betänkandet NU 1979/80:48 finns en utförlig redogörelse för bakgrunden till motionsyrkandena om en forskningsstation vid Rikssågverksskolan.

Utskottets ställningstagande förra året var enhälligt. Utskottet pekade på det aktuella läget när det gällde organisation och planering av träteknisk forskning. Sågverks-, trämanufaktur- och skivindustriernas branschsammanlutningar hade bildat en ny gemensam forskningsstiftelse. Från dess sida hade kraftigt betonats att det var angeläget att resurserna för träteknisk forskning och utveckling inte splittrades på ytterligare enheter. Utskottet sade sig instämma i att det är betydelsefullt att de ekonomiska och personella resurser som står till buds för sådan verksamhet används så rationellt som möjligt. Det finns skäl att med intresse avvakta resultatet av det programarbete som nu sätts i gång, anförde utskottet och fortsatte:

Rikssågverksskolan har en maskinutrustning som otvivelaktigt kan ha stort värde även för forsknings- och utvecklingsarbete. Utskottet har också erfarit att denna utrustning utnyttjas av forskare vid Träforskningsinstitutet och att den tilldrar sig intresse även bland företrädare för forskningen vid de tekniska högskolorna. Utskottet utgår från att man vid planeringen av den trätekniska forskningen beaktar de resurser som finns vid Rikssågverksskolan. Vad man från värmländskt håll föreslår är att särskild personal skall anställas för att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete i Skoghall. Utskottet kan mot bakgrund av vad som nyss sagts inte tillstyrka att riksdagen nu skulle uttala sig för att ytterligare en enhet för träteknisk forskning och utveckling skall komma till stånd.

Utskottet har samma uppfattning nu och avstyrker alltså ifrågasvarande del av motion 1980/81:1468.

Förutsättningarna för att öka vidareförädlingen vid sågverken har nyligen varit föremål för en utredning av statens industriverk. Utredningen har genomförts på uppdrag av industridepartementet. Resultatet har redovisats i rapporten (SIND 1980:16) Sågverkens vidareförädling – en omvärldsanalys.

Utredningen utmynnar i förslag om att omställningen till ökad vidareförädling inom sågverksindustrin skall stödjas och stimuleras genom ett s. k.

branschprogram. Detta skulle genomföras under fem år och omfatta omställnings- och utvecklingsstöd, exportfrämjande åtgärder samt statliga kreditgarantier.

I flera motioner förordas att utredningens förslag skall genomföras. Enligt motion 1980/81:2021 (s) bör riksdagen uttala sig för att regeringen behandlar förslaget med största skyndsamhet och lägger fram ett förslag under hösten 1981. Också i motion 1980/81:1800 (vpk) begärs att regeringen skall lägga fram förslag för riksdagen om utbyggnad av sågverksindustrin. Motion 1980/81:1405 innehåller önskemål om näringspolitiska insatser i Västerbotens inlandskommuner, bl. a. i syfte att möjliggöra en ökad vidareförädling så nära skogsråvarans avverkningsplats som möjligt.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att frågan om åtgärder för att främja en ökad vidareförädling vid sågverken har uppmärksammats av regeringen. Det framgår av propositionen (s. 152) att industriverkets förslag f. n. remissbehandlas. I propositionen anförs vidare att ställning därefter kommer att tas till behovet av eventuella statliga insatser inom branschen. Utskottet utgår från att regeringen, sedan remissbehandlingen har avslutats, snabbt fattar beslut i ärendet. Mot denna bakgrund finns det, anser utskottet, inte f. n. anledning för riksdagen att göra något uttalande i hithörande frågor. Utskottet avstyrker därför här behandlade delar av motionerna 1980/81:1405, 1980/81:1800 (vpk) och 1980/81:2021 (s).

I motion 1980/81:1031 begärs att riksdagen skall uttala sig för en prioritering av forsknings- och utvecklingsarbete inom plywoodindustrin i syfte att dess produkter skall vidareförädlas. Vidare bör riksdagen, föreslår motionären, uttala att branschens råvaruförsörjning skall tryggas.

Utskottet noterar att regeringens förslag till medelsanvisning till styrelsen för teknisk utveckling (STU) bl. a. innefattar området träteknik. Det framgår av propositionen (s. 103) att medel har beräknats för fortsatta insatser på hög nivå inom detta område. I fråga om råvaruförsörjningen hänvisar utskottet till redögörelsen i det föregående (s. 11 f.).

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motion 1980/81:1031.

Vissa åtgärder för att främja virkesförsörjningen

Som framgått av det föregående (s. 12) har riksdagen nyligen beslutat om åtgärder som i det korta perspektivet kan förbättra virkesförsörjningen. Enligt propositionen (s. 154) finns det anledning att avvakta virkesförsörjningsutredningens (I 1979:18) förslag innan mer genomgripande åtgärder vidtas. Utskottet tar i detta sammanhang upp tre motionsyrkanden med anknytning till frågan om skogsindustrins virkesförsörjning.

I motion 1980/81:1800 (vpk) begärs att regeringen skall lägga fram förslag om särskilt investeringsstöd för s. k. virkesterminaler. Sådana terminaler bör enligt motionärerna upprättas av kommunerna i samverkan med skogsindu-

strin och skogsägarna. Vid dessa terminaler sorteras virket i olika kvalitetsklasser, t. ex. sågvirke, massaved och brännved.

Utskottet har erfarit att lovande försök med virkesterminaler pågår på flera håll i landet. Bl. a. har ett projekt i Lycksele fått ekonomiskt stöd av oljeersättningsfonden. Eftersom försöksverksamhet pågår anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att begära åtgärder från regeringens sida enligt motionärernas förslag.

I detta sammanhang tar utskottet upp ytterligare ett yrkande i motion 1980/81:1800 (vpk). Detta förslag går ut på att riksdagen skall uttala att massaindustrins nuvarande maximala virkesförbrukningskapacitet ej får öka. Utskottet, som konstaterar att motionen inte innehåller någon motivering till förslaget, avstyrker motionen också i denna del.

I syfte att stimulera leveranser av klenvirke från Norrlands inland till skogsindustrin föreslås i motion 1980/81:1050 att transportkostnaderna skall omfördelas mellan olika skogsägare eller genom avgifter från skogsindustrin. Motionärerna hävdar att priset på skogsindustrins råvara bör anges "fritt bilväg, flottled eller terminal vid järnväg" i stället för nuvarande ordning som vanligen innebär att priset anges "fritt fabrik". Ett förslag av denna innebörd bör skyndsamt utarbetas av regeringen, anser motionärerna.

Utskottet avstyrker motionen. Enligt utskottets uppgift ankommer det inte på riksdag och regering utan på berörda företag att utreda och ta ställning i frågor av denna art. Utskottet vill tillägga att, som omtalas i propositionen (s. 154 f.), virkesmarknadens parter har enats om att massavedspriserna i ökad utsträckning skall få karaktär av bilvägspriser.

Övriga frågor

Två motioner, 1980/81:1049 (vpk) och 1980/81:1104, innehåller önskemål om åtgärder för att *oblekt papper* skall komma till ökad användning. I båda motionerna framhålls att blekningen av pappersmassa medför ökad energiåtgång, skapar större miljöproblem och ökar råvaruåtgången vid massaproduktionen.

Förslaget i motion 1980/81:1049 (vpk) går ut på dels att "statliga styråtgärder" skall vidtas i syfte att inrikta den inhemska konsumtionen mot oblekta pappersprodukter, dels att rekommendationer skall utfärdas till statliga myndigheter och företag samt till kommuner och landsting att använda papper av viss kvalitet. I motion 1980/81:1104 uppmanas regeringen att ta upp överläggningar med förpackningsindustrin i syfte att nå en överenskommelse om att papper och papp för förpackningsändamål skall vara oblekt.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att en ökad andel av pappers- och pappkonsumtionen i vårt land utgörs av oblekta produkter. Åtgärder av den art som föreslås i de båda motionerna finner utskottet emellertid inte skäl att tillstyrka. Utskottet vill tillägga att frågor

som gäller normer för offentlig upphandling handläggs av finansutskottet, som avser att under hösten 1981 behandla motioner med förslag liknande dem som återfinns i motion 1980/81:1049 (vpk).

Åtgärder för att främja *exporten* av skogsindustrins produkter krävs i motion 1980/81:1800 (vpk). Motionärerna vill att regeringen skall söka träffa bilaterala handelsavtal med de oljeexporterande länderna om export av bl. a. svenska skogsindustriprodukter. Vidare önskar motionärerna att regeringen skyndsamt skall skapa ett effektivt samordningsorgan för svensk export av trävaruprodukter till de oljeexporterande länderna och för marknadsföring av sådan export.

Utskottet är ense med motionärerna om vikten av att exporten av bl. a. skogsindustrins produkter främjas på olika sätt. I det pågående branschprogrammet för den träbearbetande industrin (jfr prop. 1980/81:100 bil. 17 s. 37) ingår bl. a. exportfrämjande verksamhet. När det gäller handelsförbindelser med de oljeexporterande länderna vill utskottet erinra om dels att de svenska ambassaderna i dessa stater i betydande omfattning sysslar med exportfrämjande verksamhet, dels att det i Jeddah, Saudiarabien, finns en svensk handelssekreterare.

Mot här angiven bakgrund avstyrker utskottet motionen i denna del.

Utskottet tar slutligen upp några motioner med förslag till åtgärder avseende *olika enheter inom skogsindustrin*.

I motion 1980/81:1787 hemställs om en utredning med "samhällsekonomisk utvärdering" av ett i motionen nämnt utvecklingsalternativ för Hammarby sulfitfabrik (Sandvikens kommun). Beslut har fattats om nedläggning av tillverkningen sommaren 1982 vid denna anläggning, som ingår i Kopparfors AB (Papyrus-koncernen).

Enligt utskottets uppfattning finns det i detta fall inte anledning för statsmakterna att ifrågasätta de bedömningar som har lett fram till beslutet att driften vid Hammarby sulfitfabrik skall läggas ned. Utskottet har erfarit att Kopparfors AB gör ansträngningar att finna ersättningssysselsättning för de anställda. Motionen avstyrks sålunda.

Motion 1980/81:1789 innehåller förslag om att ett statligt utvecklingsbolag för återvinningsteknik skall inrättas och förläggas till Fridafors (Tingsryds kommun). Motionärerna vill att riksdagen skall begära att regeringen utarbetar förslag till en statlig satsning på ett sådant utvecklingsbolag.

Av motionen framgår att det föreslagna utvecklingsbolaget skulle syssla med teknik för återvinning av papper. Motionärerna erinrar om att Fridafors bruk – som ingår i Södra Skogsägarna AB och vars arbetsstyrka kommer att minskas under år 1981 – har en lång tradition när det gäller returpappersbaserad produktion. Om det föreslagna utvecklingsbolaget lyckas med sin uppgift kan det, uttalar motionärerna, utvecklas till en betydande verkstads-

industri för tillverkning av utrustning för återvinning och därigenom skapa många nya arbetstillfällen till Fridafors.

Utskottet vill peka på att frågor om återvinningsteknik faller inom arbetsområdet för två av de nationella utvecklingsbolag – för energi resp. för miljövård – som diskuteras i propositionen (s. 119 f.) och som utskottet avser att behandla i betänkandet NU 1980/81:64. Det finns enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att nu aktualisera frågan om ytterligare insatser på detta område. I detta sammanhang vill utskottet crinra om att den i motionen nämnda minskningen av antalet anställda i Fridafors bruk får ses mot bakgrund av den pågående strukturomvandlingen av Södra Skogsägarna AB (jfr NU 1979/80:47 s. 10 f. och 33 f.). Utskottet avstyrker motionen.

Med hänvisning till situationen för skogsbruket och skogsindustrin i norra Skåne föreslås i motion 1980/81:851 att regeringen skall vidta snara åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Östanå pappersbruk (Östra Göinge kommun).

Östanå pappersbruk ingår i Södra Skogsägarna AB. I februari 1981, dvs. efter det att motionen väcktes, har de anställda – ca 160 personer – varslats om uppsägning. Driften avses upphöra under sommaren 1981.

Vid en nedläggning av det slag det här gäller är det uppenbart att samhället bör vidta åtgärder för att se till att avvecklingen äger rum i socialt acceptabla former. Utskottet förutsätter att arbetsmarknadsmyndigheterna sätter in de olika åtgärder som finns i form av förstärkta förmedlingsinsatser, arbetsmarknadsutbildning och eventuellt beredskapsarbeten. Därutöver vill utskottet framhålla att regeringen har möjlighet att bevilja regionalpolitiskt stöd enligt de principer som tillämpas för utsatta orter utanför stödområdena. Utskottet avstyrker motionen.

Staten bör överta Munksjö AB:s s. k. virkesfabrik i Vaggeryd, anför det i motion 1980/81:2076. Motionärerna föreslår att regeringen omgående inleder överläggningar med Munksjö AB i detta syfte. Som skäl för förslaget nämns att företaget har gett till känna sin avsikt att lägga ned denna enhet. Vaggerydsfabriken är emellertid en industripolitiskt riktig satsning, anser motionärerna och hävdar att orsaken till Munksjö AB:s beslut om nedläggning är företagets brist på tillräckliga ekonomiska resurser. Enligt motionärerna kan domänverket vara en lämplig statlig huvudman för virkesfabriken i Vaggeryd.

Utskottet har erfarit att det har förekommit kontakter mellan företrädare för domänverket och för Munksjö AB om en överlåtelse av Vaggerydsanläggningen. Det har emellertid visat sig att domänverket inte bedömer det vara lämpligt att engagera sig i denna anläggning. Utskottet finner att det mot bakgrund av vad som här har sagts inte finns anledning för riksdagen att begära ytterligare initiativ från regeringens sida. Därför avstyrker utskottet motion 1980/81:2076.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på propositionen såvitt avser avsnittet om skogsindustrin*
att riksdagen avslår motion 1980/81:2078 i ifrågavarande del,
2. beträffande *handlingsplan för skogsindustrin*
att riksdagen
 - a) med bifall till proposition 1980/81:130 moment 1 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1980/81:1800 yrkande 1 och motion 1980/81:2021 yrkandena 14 och 16 godkänner i propositionen angivna riktlinjer,
 - b) avslår motion 1980/81:847 yrkandena 1 och 2 samt motion 1980/81:1800 yrkandena 3 d, 3 g, 3 h och 3 i,
3. beträffande *strukturbolag*
att riksdagen avslår motion 1980/81:2021 yrkande 15,
4. beträffande *vidareförädling*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1800 yrkandena 2 a och 2 b,
5. beträffande *forskning och utveckling*
att riksdagen
 - a) avslår motion 1980/81:1800 yrkandena 2 d, 3 b och 3 c,
 - b) avslår motion 1980/81:1032,
6. beträffande *ASSI:s anläggningar i Norrbottens län*
att riksdagen avslår motion 1980/81:479,
7. beträffande *skogsindustrin i Söderhamns kommun*
att riksdagen
 - a) avslår motion 1980/81:1414 yrkande 1,
 - b) avslår motion 1980/81:1414 yrkande 3,
8. beträffande *forskningsstation vid Rikssågverkskolan i Skoghäll*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1468 yrkandena 6 och 7,
9. beträffande *sågverksindustrin*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1405 i ifrågavarande del, motion 1980/81:1800 yrkande 3 a och motion 1980/81:2021 yrkande 17,
10. beträffande *plywoodindustrin*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1031,
11. beträffande *vissa virkesförsörjningsfrågor*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1050 och motion 1980/81:1800 yrkandena 2 c och 3 j,
12. beträffande *användning av oblekt papper*
att riksdagen
 - a) avslår motion 1980/81:1049,
 - b) avslår motion 1980/81:1104,

13. beträffande *vissa exportfrämjande åtgärder*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1800 yrkandena 3 e och 3 f,
14. beträffande *åtgärder avseende olika enheter inom skogsindustrin*
att riksdagen
 - a) avslår motion 1980/81:1787 (Hammarby sulfittfabrik),
 - b) avslår motion 1980/81:1789 (Fridafors bruk),
 - c) avslår motion 1980/81:851 (Östanå pappersbruk),
 - d) avslår motion 1980/81:2076 (virkesfabriken i Vaggeryd).

Stockholm den 14 maj 1981

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Rune Jonsson (s), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Sivert Andersson (s), Birgitta Johansson (s), Sven Munke (m), Ivar Franzén (c) och Christer Eirefelt (fp).

Reservationer

av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Rune Jonsson, Wivi-Anne Radesjö, Sivert Andersson och Birgitta Johansson (alla s).

1. Handlingsplan för skogsindustrin (mom. 2)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Utskottet har" och slutar på s. 14 med "(motion 1980/81:1800)" bort ha följande lydelse:

En positiv utveckling inom skogsindustrin torde inte kunna säkras utan en fortsatt strukturomvandling av branschen. En sådan kommer att ställa stora krav på företagen och på samhället. Förändringarna måste syfta till att åstadkomma en långsiktig balans mellan råvarutillgång och industrikapacitet. Kapital för investeringar måste finnas tillgängligt. En omställning kan i vissa fall komma att medföra svårigheter för de anställda liksom för berörda orter och regioner. Det är viktigt att nödvändiga förändringar kan ske på ett

sådant sätt att de accepteras av de människor som berörs. Planeringen för framtiden måste därför ske i samverkan mellan samhället, företagen och de anställda.

Regeringens åtgärder för skogsindustrin har i huvudsak varit av kortsiktig natur och har ofta präglats av motsägelser och långa stridigheter inom regeringen.

Proposition 1980/81:130 innehåller inte några konkreta förslag till åtgärder för att främja utvecklingen inom skogsindustrin. Utskottet betraktar detta förhållande som en väsentlig brist i propositionen. Branschens problem – inte minst de långsiktiga – är nu sådana att ett näringspolitiskt program för skogsindustrin, ett handlingsprogram, måste utformas.

Endast i ett hänseende innehåller propositionen ett ställningstagande från regeringens sida. Det gäller frågan om strukturplaner för skogsindustrin, i vilken fråga det redovisas en rad argument mot tanken på statligt deltagande i planeringsarbetet. Men regeringens argumentation slår in öppna dörrar, eftersom något förslag med den innebörd som regeringen vänder sig emot inte har lagts fram.

Utskottet anser att det behövs en ökad samordning och samverkan rörande de stora, övergripande besluten. Här syftas på beslut av typen nedläggningar, kapacitetsinskränkningar, kapacitetshöjande investeringar och förändringar i produktionsinriktningen. Någon detaljplanering av den art som kritiseras i propositionen är det således inte fråga om.

Regeringen bör således, anser utskottet, ta initiativ till en samordnad planering inom skogsindustrin och lägga fram ett förslag till handlingsprogram för riksdagen. En första redovisning bör, som anförs i motion 1980/81:2021 (s), presenteras för riksdagen under innevarande år.

Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av här angiven innebörd. Ett sådant uttalande ligger väl i linje med förslaget i motion 1980/81:1800 (vpk) om en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin. Om riksdagen beslutar enligt utskottets förslag finns det enligt utskottets uppfattning ingen anledning för riksdagen att nu också göra uttalanden om att nedläggningar av större arbetsplatser inom skogsindustrin skall förhindras, om att ett mål för planeringsarbetet skulle vara att ej minska arbetsstyrkan och om att vissa samhällsekonomiska utredningar bör komma till stånd. Förslagen av denna innebörd i motionerna 1980/81:847 och 1980/81:1800 (vpk) avstyrks alltså av utskottet.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *handlingsplan för skogsindustrin*
att riksdagen

- a) med bifall till motion 1980/81:2021 yrkande 14, med anledning av motion 1980/81:1800 yrkande 1 och motion 1980/81:2021 yrkande 16 och med avslag på proposition

1980/81:130 moment 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
b) (= utskottet).

2. Strukturbolag (mom. 3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottets mening viktigt att ett statligt strukturbolag för skogsindustrin inrättas. För att en positiv utveckling inom denna industrigen skall tryggas kommer det även framdeles att krävas finansiella insatser från samhällets sida. Dessa måste ingå som led i en planerad utveckling. Härvid skulle ett sådant strukturbolag som motionärerna förespråkar kunna spela en viktig roll genom att kanalisera tillgängliga resurser till de delar av branschen som är framtidsinriktade och expansiva. I det förslag till statlig medverkan i skogsindustrins strukturutveckling som regeringen bör lägga fram bör inrättandet av ett sådant bolag utgöra ett väsentligt inslag. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av här angiven innebörd och tillstyrker alltså förslaget härom i motion 1980/81:2021 (s).

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *strukturbolag*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2021 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

3. ASSI:s anläggningar i Norrbottens län (mom. 6)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Betydelsen av" och slutar med "motion 1980/81:479" bort ha följande lydelse:

Som utskottet nyss påpekade är det betydelsefullt att en ökad satsning på vidareförädling sker inom skogsindustriföretagen. Regeringen har ett särskilt ansvar för att så blir fallet i statsägda företag. Vid ASSI:s anläggningar i Karlsborg har nyligen slutförts ombyggnader som gjort fabriken mera rationell och möjliggjort en ökad produktion med ett minskat antal anställda. För att en ökad sysselsättning och en förbättrad lönsamhet skall tryggas måste en ökad förädling av råvaran ske. Framsynta investeringar i detta syfte behövs också för att skapa nya arbeten i en del av Sverige som brottas med stora sysselsättningsproblem. Mot denna bakgrund föreslår utskottet ett uttalande av riksdagen med uppmaning till regeringen att ta initiativ till att ASSI snarast planerar och lägger fram förslag till vidareför-

ädlingsprojekt vid företagets anläggningar i Norrbotten. Ett sådant uttalande ligger i linje med önskemålet i motion 1980/81:479.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *ASGI:s anläggningar i Norrbottens län*
att riksdagen med anledning av motion 1980/81:479 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Forskningsstation vid Rikssågverksskolan i Skoghall (mom. 8)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Utskottets ställningstagande" och slutar med "motion 1980/81:1468" bort ha följande lydelse:

När utskottet för ett år sedan avstyrkte motsvarande förslag var ett avgörande argument risken att resurserna för träteknisk forskning och utveckling skulle splittras (NU 1979/80:48 s. 9 f.). Vid ytterligare överväganden har utskottet emellertid funnit att dessa farhågor var överdrivna. Regeringen bör därför utarbeta och för riksdagen lägga fram förslag om en sådan forskningsstation vid Rikssågverksskolan i Skoghall som förordas i motion 1980/81:1468. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

dels att utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande *forskningsstation vid Rikssågverksskolan i Skoghall*
att riksdagen med anledning av motion 1980/81:1468 yrkandena 6 och 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Virkesfabriken i Vaggeryd (mom. 14 d)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Rune Jonsson, Wivi-Anne Radesjö, Sivert Andersson och Birgitta Johansson (alla s) anför:

Munksjökoncernens ekonomiska svårigheter har i stor utsträckning orsakats av bristen på råvara och en dyr virkesimport. De borgerliga regeringarnas oförmåga och ovilja att ta itu med skogsindustrins råvaruproblem har försatt Munksjö AB och flera andra svenska skogsindustriföretag i stora ekonomiska svårigheter.

För att lätta på företagets akuta kris beviljade regeringen den 29 januari 1981 statlig garanti för ett s. k. industrigarantilån på 20 milj. kr. Men

företagets problem blev därmed inte lösta. Regeringen förutsatte för beslutet en omstrukturering av företaget.

Regeringen kan därför nu inte springa ifrån sitt ansvar för den fortsatta strukturomvandlingen inom Munksjökoncernen. Det är viktigt att det fortsatta strukturarbetet sker under medverkan av de anställda. Vi utgår ifrån att regeringen noga följer det pågående strukturarbetet.

Innehåll

<i>Ärendet</i>	1
<i>Proposition 1980/81:130</i>	1
Förslag	1
Huvudsakligt innehåll	1
<i>Motionsyrkanden</i>	1
<i>Vissa uppgifter om skogsindustrin</i>	5
<i>Uppgifter i anslutning till vissa motionsförslag</i>	6
Handlingsprogram för skogsindustrin, m. m.	6
Motioner	6
Tidigare behandling i riksdagen, m. m.	7
Strukturbolag	10
Motion	10
Tidigare behandling i riksdagen	10
<i>Utskottet</i>	11
Inledning	11
Statens roll i skogsindustrins strukturomvandling	11
Strukturbolag	14
Vidareförädling, forskning och utveckling	14
Vissa åtgärder för att främja virkesförsörjningen	17
Övriga frågor	18
Hemställan	21
<i>Reservationer</i>	22
1. Handlingsprogram för skogsindustrin (s)	22
2. Strukturbolag (s)	24
3. ASSI:s anläggningar i Norrbottens län (s)	24
4. Forskningsstation vid Rikssågverksskolan i Skoghäll (s)	25
<i>Särskilt yttrande</i>	
Virkesfabriken i Vaggeryd (s)	25

